

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев1 1/2022
13.12.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Добриле Страјина, председника већа, Драгане Миросављевић и Надежде Видић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Мирослав Здјелар, адвокат из ..., против туженог А.Д. „НИС“ Нови Сад, ради утврђења, злостављања на раду и накнаде штете, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1565/16 од 09.07.2018. године, у седници одржаној 13.12.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснована ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1565/16 од 09.07.2018. године.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Новом Саду П1 9/14 од 04.04.2018. године, ставом првим и другим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев тужиоца и утврђено да је тужилац претрпео злостављање на раду код туженог, као послодавца у периоду од априла 2011. године до маја 2013. године. Ставом трећим изреке, обавезан је тужени да о свом трошку објави ову пресуду у дневном листу који се дистрибуира на територији Републике Србије. Ставом четвртим изреке, обавезан је тужени да тужиоцу плати на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде права личности и части изазваних злостављањем на раду износ од 100.000,00 динара и за претрпљени страх износ од 80.000,00 динара са законском затезном каматом од 04.04.2008. године, као дана пресуђења до исплате. Ставом петим изреке, обавезан је тужени да тужиоцу на име трошкова поступка плати 251.500,00 динара са законском затезном каматом почев од дана извршности пресуде до исплате. Ставом шестим изреке, тужбени захтев тужиоца одбијен је у делу у коме је тужилац тражио да се обавезе тужени да му исплати износ од 1.202.696,44 динара са припадајућом законском затезном каматом опредељеном као у том ставу изреке, као и преко досуђеног износа од 100.000,00 динара на име накнаде за претрпљене душевне болове због повреде права личности и части изазваних злостављањем на раду па до траженог износа од 500.000,00 динара, на име претрпљеног страха преко досуђеног износа од 80.000,00 динара па до траженог износа од 200.000,00 динара, као и у делу у коме је тужилац тражио исплату законске затезне камате на досуђени износ трошкова поступка од дана пресуђења до извршности пресуде. Ставом седмим изреке, тужилац је ослобођен плаћања судских такси.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1565/16 од 09.07.2018. године, ставом првим изреке, жалба тужиоца је одбијена, а жалба туженог усвојена, и првостепена пресуда преиначена у усвајајућем делу, тако што је одбијен, као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да је претрпео злостављање на раду код туженог, као послодавца у периоду од априла 2011. године до маја 2013. године, да се обавезе тужени да о свом трошку објави ову пресуду у дневном листу који се дистрибуира на територији Републике Србије и да тужиоцу исплати на име накнаде нематеријалне штете и то: на име накнаде за душевне болове због повреде права личности и части изазваних злостављањем на раду износ од 100.000,00 динара и за претрпљени страх износ од 80.000,00 динара, са законском затезном каматом од 04.04.2008. године, као дана пресуђења па до исплате, као и да тужиоцу накнади трошкове поступка у износу од 251.500,00 динара са законском затезном каматом почев од дана извршности пресуде до исплате. Ставом другим изреке, обавезан је тужилац да туженом на име трошкова првостепеног поступка плати 64.700,00 динара, а на име накнаде жалбених трошкова износ од 26.800,00 динара.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужилац је благовремено изјавио ревизију, због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Решењем Врховног касационог суда Рев2 2711/18 од 16.11.2018. године одбачена је као недозвољена ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1565/16 од 09.07.2018. године.

Одлуком Уставног суда Уж 1960/2019 од 18.11.2021. године, усвојена је уставна жалба тужиоца и утврђено да је решењем Врховног касационог суда Рев2 2711/18 од 16.11.2018. године подносиоцу уставне жалбе повређено право на правно средство, зајамчено чланом 36. став 2. Устава Републике Србије, поништено решење Врховног касационог суда Рев2 2711/18 од 16.11.2018. године и одређено да исти суд поново одлучи о ревизији подносиоца уставне жалбе изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1565/16 од 09.07.2018. године.

Поступајући по наведеној одлуци, Врховни суд је испитао побијану пресуду применом члана 408. у вези члана 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11... 18/20) и утврдио да је ревизија неоснована.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности, а ревизијом се посебно не указује на битне повреде одредаба парничног поступка које су учињене у поступку пред другостепеним судом.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је био у радном односу код туженог од 1980. године. Током 1987. године распоређен је на радно место – Сменовођа, где је руководио радом седам до осам људи. Дана 06.11.2009. године спроведена је акција Министарства унутрашњих послова, приликом које је тужилац ухапшен и решењем истражног судије Окружног суда у Новом Саду Кри 1682/09 тужиоцу је одређен притвор почев од 06.11.2009. године. Након што је тужиоцу одређен притвор, директор туженог је тужиоца, који је тада радио на пословима

Сменовође дораде уљних дестилата и рафината, решењем удаљио са рада, због притвора, за време док притвор буде трајао. Након што је изашао из притвора 10.12.2009. године тужилац је наставио код туженог да обавља послове свог радног места Сменовође дораде уљних дестилата и рафината на којима је радио и пре него што је ухапшен и те послове је обављао све до потписивања анекса број 4. уговора о раду 06.04.2011. године.

Током 2009. године код туженог је дошло до организационих промена, измењен је и допуњен Правилник о организацији и систематизацији послова у НИС а.д. Изменом Правилника о организацији и систематизацији радних места број 545 од 22.07.2011. године, у односу на радно место које је тужилац у то време обављао код туженог, дотадашња два Одељења из Службе продуката у дирекцији Манипулација спојена су у Сектор средњи дестилати, лож уља, уљни дестилати и рафинети, тако да је за четири извршилаца дотадашњег радног места на ком је радио и тужилац, сада четворо некадашњих Сменовођа било вишак, односно за четворо некадашњих Сменовођа, радна места су угашена. Након тога је троје тужиочевих колега, који су раније обављали послове Сменовође, закључило анекс уговора о раду за радно место Пумпар у оквиру истог Сектора средњи дестилати. Тужиоцу је 06.04.2011. године дата понуда за закључење анекса уговора о раду за обављање послова радног места „Самостални референт за административну и техничку подршку 1“, односно за распоређивање у АТП Службу, коју понуду је тужилац прихватио 06.04.2011. године и на основу које понуде је тужилац са туженим закључио анекс број 4 уговора о раду који је почео да важи од 15.04.2011. године. Тужиоцу је дата понуда за закључење анекса уговора о раду са два разлога, због извршених организационих промена и смањења броја извршилаца на радном месту на коме се тужилац налазио пре премештаја и чињенице да је у то време истражни поступак против тужиоца још увек био у току. У међувремену код туженог је после извесног времена дошло до потребе за повећањем броја извршилаца Сменовође, па је троје некадашних тужиочевих колега Сменовођа, који су исто били проглашени вишком и закључили анекс уговора о раду за радно место Пумпар, враћени на радна места Сменовође. Заменик директора Дирекције мазива, познавао је тужиоца као доброг радника и он му је предложио да пређе у Дирекцију мазива, што је тужилац прихватио и обратио се директору Сектора производње у Дирекцији мазива код туженог са питањем да ли има неких непопуњених и слободних радних места за њега, па је послао писани предлог за распоређивање тужиоца у Сектор производње, међутим, потребна сагласност никада није достављена и до реализације овог плана није дошло. Тужилац је почетком маја 2011. године прешао у пословну зграду туженог са око још 15-20 радника туженог, који су закључили исте анексе уговора о раду као и он, са истим описом радног места и смештени су у просторије тзв. „Транзиционог центра“ где им је руководиоца био менаџер за административно – техничка питања и односе са запосленима. Тужиоцу је врло тешко пало напуштање просторија Рафинерије и одлазак у пословну зграду туженог, и због тога је од 06.05.2011. године до 03.06.2011. године био на боловању. У просторијама тзв. „Транзиционог центра“ требало је да се тужилац и остали запослени упознају са актима и другим прописима, процедурама у обављању послова у служби АТП, јер је основни посао ове службе био подршка бизнис процесима у свим организационим јединицама туженог. Радни процес је требао да се обавља у складу са тада важећим интерним Правилником о административним пословима из 2006. године, који је прописивао начин класификације и одабирања архивске грађе и излучивања архивирања, где су помоћни административно технички послови подразумевали

послове пописивања и сличне друге послове, што је подразумевало одговарајућу обуку запослених за послове архивара и одговарајући испит који је тужилац накнадно и положио. Сређивање архиве је подразумевало да се разврста грађа, сортира, одвоји оно што је за излучивање, односно што није било потребно да се чува, пошто је продавано папир сервису. Радно време је првобитно било од 08 до 16 часова, а онда је уведен сменски рад са сменама од 08 до 16 часова и од 12 до 20 часова. Током боровака у „Транзиционом центру“ тужилац је сваког дана долазио на посао, али није добијао никакве друге радне задатке, осим што је читао дате скрипте ради учења за испит и још једног радног задатка – да буде члан пописне комисије у рафинерији Нови Сад, који је обавио током октобра 2011. године. Од новембра 2011. године до краја фебруара 2012. године тужилац је био на боловању, јер је морао да оперише Након закљученог боловања, тужилац се упознао са прописима, актима и процедурама у вези са радом са архивском грађом, у марту 2012. године је положио интерни испит потребан за обављање ових послова, али о томе није добио сертификат, већ је само усмено обавештен. Након полагања овог испита, од марта 2012. године до краја спорног периода тужилац ништа није радио, није имао ни једно конкретно задужење, јер док је он био на боловању, пописи су били извршени од стране његових колега, а нових задужења није било. У јуну 2012. године тужилац је желео да користи део годишњег одмора почев од 25.06.2012. године, међутим, био је приморан да одмах искористи цео годишњи одмор, будући да је у то време тужени донео одлуку да сви радници из Службе АТП морају искористити цео годишњи одмор пре него што буду послати на плаћено одсуство (принудни годишњи одмор). У августу 2012. године тужени је донео одлуку да сви запослени у оквиру Службе АТП морају ићи на плаћено одсуство у трајању од 45 радних дана (принудни годишњи одмор) на које је послат и тужилац, јер је дошло до смањења обима посла и потребе припреме нове архивске грађе. У међувремену, тужилац се 21.02.2012. године путем адвоката обратио писаним путем ББ, као одговорној у Служби људских ресурса, ВВ, генералном директору туженог и ГГ председнику Синдиката Рафинерије „НИС“, које је обавестио да је истражни поступак против њега обустављен, саопштио им је да се осећа лоше, деградирано и као човек и као радник због тога што је са радног места Сменовође дораде уљних дестилата и рафината, распоређен на радно место Самосталног референта за административну и техничку подршку 1 у Служби АТП и у тим обраћањима истакао да сматра да ова његова смена радних места није била резултат лошег рада или пропуста у раду или потреба процеса рада, већ да је то била искључива последица чињенице да је против њега био покренут кривични поступак. Поводом премештаја у Службу АТП тужилац и још 153 радника распоређених у овој служби су 28.03.2012. године доставили Иницијативу руководству туженог и надлежном министарству у којој су описали поступања туженог са којима се нису слагали, указујући да им се након премештаја ускраћује право на рад, одузимају средстава рада и ускраћује право у односу на остале запослене код туженог.

Тужилац је до маја 2013. године био распоређен у Служби АТП туженог, а код туженог је током априла 2015. године био проглашен технолошким вишком и престао да ради код туженог, док је маја 2016. године отишао у инвалидску пензију.

Укупна разлика између зараде коју је тужилац остварио пре премештаја у Службу АТП и зараде коју је остваривао на пословима радног места Самосталног референта за административно техничку подршку 1, упоредног радника и зараде тужиоца у наведеном периоду износи 1.202.696,44 динара.

Према налазу и мишљењу судског вештака неуропсихијатра и судске психијатре код тужиоца је након премештаја на друге послове дошло до психичке дисфункције, анксиозности, депресије, продужене реакције на стрес, анксиозних и депресивних поремећаја који су захтевали одговарајуће лечење и терапију, због којих је тужилац трпео душевне болове и страх интензитета и трајања описаног у образложењу првостепене пресуде.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је применом члана 4, 6. и 8. Закона о спречавању злостављања на раду („Службени гласник РС“, бр. 36/2010) и члана 154. и 200. Закона о облигационим односима, делимично усвојио тужбени захтев тужиоца, и утврдио да је тужилац у спорном периоду претрпео злостављање на раду активним понашањем одговорних запослених код туженог, јер су у спорном периоду према групи запослених код туженог, којој је припадао и тужилац, њихови претпостављени, а посредно и цео менаџмент туженог, својим понашањем створили понижавајуће и увредљиво окружење, изолујући ове запослене (тзв. „немапиране раднике“ оне за које нису била предвиђена радна места у оквиру нове организације и систематизације код туженог, а нису прихватили да оду из фирме уз оптремнину), од осталих радника за које су пронађена радна места и у оквиру нове систематизације и организације, при томе не дајући тужиоцу радне задатке према његовој стручној спреми и радном искуству, односно не дајући му уопште радне задатке и конкретне послове у дугом временском периоду почев од априла 2011. године до маја 2013. године, осим појединачног задатка у октобру 2011. године да буде члан пописне комисије и да спреми испит о процедурама и прописима, који испит је тужилац положио у марту 2012. године.

Одлучујући о жалби туженог, другостепени суд је оценио да је првостепени суд на потпуно и правилно утврђено чињенично стање, погрешно применио материјално право, односно одредбе Закона о спречавању злостављања на раду и Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду, због чега је преиначио првостепену пресуду и одбио, као неоснован тужбени захтев тужиоца. Другостепени суд је сматрао да циљ оснивања Службе АТП није издвајање запослених за чијим је радом престала потреба након укидања послова њихових радних места или смањења броја извршилаца на пословима радних места на којима су се налазили, а у овом случају и тужиоца, већ да се радило о покушају туженог да оснивањем посебне службе, као пратеће осталим организационим деловима, са једне стране среди архивску грађу, што је била и законска обавеза туженог предвиђена посебним законом, а са друге стране да у дужем временском периоду за исте запослене пронађе одговарајуће решење за њихов радно-правни статус, те да није био циљ менаџмента туженог да оснивањем наведене службе тзв. „немапиране раднике“ изолује, створи понижавајуће и увредљиво окружење, са циљем да се исти принуде да оду из компаније и да се у овом случају не ради о стратешком злостављању. Чињеница да је у Служби АТП у једном периоду био већи обим архивске грађе, а тиме и потреба за сређивањем исте, а у другом мање и објективно смањене потребе за радом дела запослених, другостепени суд је сматрао да то не представља онемогућавање запослених да извршавају радне задатке, а тиме и услова за злостављање на раду у смислу члана 12. Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду (понашање које може да доведе до нарушавања професионалног интегритета

запосленог). Тужилац није учинио вероватним да је био изложен злостављању на раду. Осим тога, тужилац у већем делу спорног периода није ни радио, нити могао обављати послове радног места на коме је био распоређен за шта одговорност не сноси тужени пословац, јер је тужилац у периоду од 06.05.2011. године до 03.06.2011. године био спречен за рад због болести, затим је спремао одговарајући испит за радно место ради обављања поверених послова радног места на које је распоређен, а од новембра 2011. године до краја фебруара 2012. године због операције ... био спречен за рад, након чега је учествовао у сређивању архивске грађе (положио је испит у марту 2012. године), после је користио годишњи одмор и по истеку истог упућен је на плаћено одсуство. При томе, другостепени суд је сматрао да упућивање запосленог на годишњи одмор је законска обавеза послодавца и у његовој је диспозицији начин и период његовог коришћења, а упућивање на плаћено одсуство у смислу члана 116. став 1. Закона о раду је такође законска могућност послодавца, због чега, супротно закључку првостепеног суда то не може представљати радњу злостављања на раду у одсуству доказа о незаконитости радњи туженог. Другостепени суд је ценио да незадовољство тужиоца самим премештајем, условима рада, положајем, као и субјективни осећај да је злостављен на раду, у односу на услове рада и положај на претходном радном месту, као последица нижег степена фрустрационе толеранције тужиоца не ствара основ за утврђење о постојању системског злостављања и оцену првостепеног суда да се у конкретном случају ради о стратешком мобингу.

По оцени Врховног суда, правилно је одлучио другостепени суд, када је преиначио првостепену одлуку и одбио, као неоснован тужбени захтев тужиоца, правилном применом материјалног права.

Чланом 5. Закона о спречавању злостављања на раду („Службени гласник РС“, бр. 36/2010) прописано је да је забрањен било који вид злостављања на раду и у вези са радом, као и злоупотреба права на заштиту од злостављања. Чланом 6. став 1. истог Закона, прописано је да је злостављање, у смислу овог закона, свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Чланом 31. истог Закона, прописано је да ако је у току поступка тужилац учинио вероватним да је извршено злостављање из члана 6. овог закона, терет доказивања да није било понашања које представља злостављање је на послодавцу.

Правилником о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду („Службени гласник РС“, бр. 62/10), прописана су правила понашања послодавца и запослених, односно других – ангажованих лица у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду или у вези са радом, односно од сексуалног узнемиравања. Чланом 12. наведеног Правилника, прописана су понашања од којих се треба уздржавати, тако је између осталог тачком 4. приписано која понашања могу да доведу до нарушавања професионалног интегритета запосленог, а између осталог то је и не давање радних задатака запосленог који није оправдано потребама процеса рада, неоправдано онемогућавање запосленог да извршава радне задатке, давање понижавајућих радних

задатака који су испод нивоа знања и квалификација, давање тешких задатака или оних који су изнад нивоа знања и квалификација, неоправдано и намерно искључивање запосленог из образовања, стручног оспособљавања и усавршавања запослених.

Када се имају у виду напред наведене одредбе Закона о спречавању злостављања на раду и Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду и утврђено чињенично стање, то је правилан закључак другостепеног суда да у понашању одговорних запослених код туженог није било понашања које би представљало повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета и здравља тужиоца, као ни понашања које би изазвало страх или представљало стварање непријатељског, понижавајућег или увредљивог окружења, изоловање или погоршавање услова рада тужиоца, односно да тужилац није учинио вероватним да постоји незаконито и противправно поступање његових непосредних руководиоца, за чији рад одговара тужени, док из доказа које је тужени предложио, произлази да није учињено злостављање на раду.

Наиме, из предузетих радњи и поступања одговорних запослених код туженог, не може се закључити да је предузетим радњама извршено злостављање тужиоца на раду. Служба за АТП – административно техничку подршку туженог организована је 22.03.2011. године, као резултат пословних планова туженог да запослене из других организационих делова за чијим је радом престала потреба из разних разлога премести у ову службу са циљем да обављају различите послове административно техничког садржаја који су првенствено усмерени на сређивање архивске грађе, али и да пруже административно техничку подршку другим одељењима и организационим деловима туженог, и не може се закључити да је циљ одговорних запослених код туженог био да оснивањем ове службе изолују, створе понижавајуће и увредљиво окружење са циљем да се запослени принуде да оду из компаније и да се у конкретном случају ради о стратешком злостављању. Чињеница да је у наведеној служби у једном периоду био већи обим архивске грађе, а тиме и потреба за сређивањем исте, а у другом мање и тиме објективно смањена потреба за радом дела запослених, не представља онемогућавање запослених да извршавају радне задатке, а тиме услова за злостављање на раду у смислу члана 15. Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду, односно не ради се о недавању радних задатака тужиоцу као запосленом које није оправдано потребама процеса рада. Стога је правилан закључак другостепеног суда да тужилац није био изложен злостављању на раду. Осим тога, тужилац је у периоду од 06.05.2011. године до 03.06.2011. године због болести био спречен за рад, спремао одговарајући испит на радном месту ради обављања поверених послова радног места на које је распоређен, затим је од новембра 2011. године до краја фебруара 2012. године због операције ... био спречен за рад, користио годишњи одмор и по истеку истог упућен на плаћено одсуство из чега следи да у већем делу спорног периода није ни радио, ни могао обављати послове радног места на коме је био распоређен, за шта одговорност не сноси тужени послодавац.

Правилан је закључак другостепеног суда да се злостављањем на раду не може сматрати то што је тужилац морао да искористи цео годишњи одмор, будући да је у то време тужени донео одлуку да сви радници из Службе АТП морају искористити цео годишњи одмор пре него што буду послати на плаћено одсуство (принудни годишњи одмор) и да је морао ићи на плаћено одсуство у трајању од 45 радних дана (принудни

годишњи одмор), јер је дошло до смањења обима посла и потребе припреме нове архивске грађе, а што је све у складу са законом.

Према налазу и мишљењу судског вештака неуропсихијатра и судске психијатре код тужиоца је након премештаја на друге послове дошло до психичке дисфункције, анксиозности, депресије, продужене реакције на стрес, анксиозних и депресивних поремећаја који су захтевали одговарајуће лечење и терапију, због којих је тужилац трпео душевне болове и страх, међутим, како је то правилно закључио другостепени суд то не ствара основ за утврђење о постојању системског злостављања.

Са изложеног, супротно наводима ревизије, правилно је одлучио другостепени суд када је преиначио првостепену пресуду и одбио, као неосноване захтеве тужиоца за утврђење злостављања на раду и накнаду штете.

Како се ни осталим наводима ревизије не доводи у сумњу правилност и законитост побијане одлуке, то је на основу члана 414. став 1. ЗПП одлучено као у изреци.

**Председник већа – судија
Добрила Страјина, с.р.**

**За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић**